

КОНЦЕПЦІЇ ВПЛИВУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ

*І. Г. Голова, аспірантка, Національний транспортний університет,
inna.golova@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9717-7109>*

Методологія дослідження. При виконанні дослідження використано метод наукового абстрагування – для з'ясування сутності категорії «інтелектуальний капітал»; метод узагальнення – для виокремлення етапів дослідження проблематики інтелектуального капіталу; метод аналізу й синтезу – при визначенні механізмів впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємств транспортного комплексу.

Результати дослідження. Досліджено і визначено, що в сучасній концепції економічного розвитку саме інтелектуальний капітал стає вирішальним фактором зростання національного багатства, впливає на інноваційний розвиток, підвищує конкурентоспроможність підприємства, країни та підвищує рівень життя населення. Доведено, що провідним вектором у дослідженні інтелектуального капіталу підприємств транспортного комплексу мають стати вирішення проблем його трансформації, а також розроблення інструментів переведення його елементів в матеріальні та інноваційні активи підприємств.

Новизна. Визначено пріоритети управління інтелектуальним капіталом підприємств транспортного комплексу, досліджені концепції впливу на інноваційний розвиток підприємств в умовах невизначеності. Сформовано авторське визначення інтелектуального капіталу як сукупності нематеріальних активів підприємства, які в процесі відтворення створюють інтелектуальну додану вартість і сприяють зростанню його доходів та підвищенню конкурентоздатності.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності підприємств транспортного комплексу щодо управління інтелектуальним капіталом та підвищення їх конкурентоспроможності.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, концепція, інноваційний розвиток, транспортний комплекс, підприємства, стратегія, технологія, інновації, цифрова трансформація.

Постановка проблеми. Як показує світовий досвід, інтелектуальний капітал – це нова, сучасна форма капіталу зі значним потенціалом для соціально-економічної діяльності, що представляє собою потужний вектор національного економічного розвитку. Він є більш розвиненим, ніж усталені функціональні форми капіталу, що проявляються у сталому інноваційному розвитку країн, де інтелектуальний капітал активно розвивається та використовується, а нові знання та високі технології формують основу конкурентоспроможності послуг, товарів, підприємств та цілих економічних систем.

Відмінною рисою тенденцій розвитку сучасного суспільства є інформація та знан-

ня, носієм та власником яких є окрема особа. Інтелектуальний капітал, що генерується ними, стає більш розвиненим, ніж традиційні форми підприємницького капіталу. Тому його формування, інструменти для його успішного використання та розвитку в умовах посиленого впровадження високих технологій стають ключовими факторами розвитку високорозвиненого суспільства, де традиційні економічні концепції максимізації вигод від використання обмежених матеріальних ресурсів замінюються підвищеною конкурентоспроможністю, що базується на інтелектуальному капіталі.

Отже, інтелектуальний капітал є вирішальною умовою активізації інноваційно-

орієнтованих підприємств, що вимагає розробки нових підходів до управління взаємодією виробничих та бізнес-факторів, заснованих на новітніх механізмах зростання інтелектуального капіталу. Це відображає потребу в сучасній практиці в теоретичних засадах, що базуються на аналізі розвитку національних концепцій інтелектуального капіталу в контексті світових тенденцій до інтелектуалізації економіки та творчого використання існуючого історичного досвіду.

Транспортний комплекс України має значний вплив на національну економічну систему та її міжнародну конкурентоспроможність на ринку транспортних послуг, враховуючи прагнення країни до європейської інтеграції. Транспортний комплекс України складається з підприємств, що займаються всіма видами транспорту та допоміжними послугами (основні сектори), а також допоміжних підприємств, що займаються виробництвом, ремонтом, технічним обслуговуванням транспортних засобів тощо. Транспортний комплекс України включає транспортну інфраструктуру, автомобільні, залізничні та повітряні маршрути, транспортні засоби, технічні пристрої та механізми, засоби контролю та зв'язку тощо. Його метою є задоволення потреб підприємств та населення у вантажних та пасажирських перевезеннях [18].

Однією із першочергових проблем сучасних транспортних підприємств є їх низька інноваційна активність та відсутність достатньої вмотивованості персоналу у створенні та просуванні інтелектуальних продуктів в першу чергу, через нестабільність економічного розвитку в країні, військових дій, а також існування політичних і фінансових перешкод на цьому шляху. Досягнути успіху на вітчизняному, а згодом і світовому ринку можна за допомогою реалізації пріоритетних факторів зростання інтелектуального капіталу транспортних підприємств та підвищення їх інноваційного потенціалу, що є важливою особливістю економічного зростання країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інтелектуального капіталу широко представлена в працях вітчизняних науковців, де розглядаються його сутність, структура та роль у забезпеченні

конкурентоспроможності та інноваційного розвитку підприємств. Дослідження питання інтелектуального капіталу знайшли своє відображення в наукових працях таких вітчизняних вчених як: Бутнік-Сіверський О. Б. [2], Єпіфанова І., Гладка Д. [3], Ілляшенко С., Голищева Є. [5], Лук'янова В. В. [8], Магас Н., Чабанюк О. [9], Партін Г., Загородній А. [11], Собко О. М. [16], Рамський А., Лойко С. [13], Сіденко С. [17].

Проблеми функціонування підприємств транспортного комплексу, їх потенціал та систему, які вони формують, досліджували дослідники: Ю. В. Белянська [1], Л. С., Козак, О. В. Федорук, [6], Л. Ю. Чобаль [18], Лучнікова Т. П., Тарновська І. В., Воробйова С. В. [7], Лук'янова О. М. [8], Смерічевський С. Ф., Райчева Л. І. [15], А. Спіцина [17] та інші, наукові праці яких включають ґрунтовний аналіз всіх основних аспектів функціонування транспортних підприємств та галузі.

Формулювання мети статті. Метою дослідження є розробка концепції впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства з метою підвищення ефективності управління інноваційною діяльністю підприємств транспортного комплексу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна має добре розвинену транспортну інфраструктуру, включаючи розгалужену мережу залізниць, автомагістралей, аеропортів тощо. Фундамент сучасної транспортної інфраструктури формується моделлю відкритих інновацій та розвитку модернізації. Інноваційна діяльність транспортних підприємств базується на цифровізації та інтерактивності та включає кадрове, дослідницьке, юридичне, маркетингове та фінансове забезпечення [15]. Удосконалення інноваційної інфраструктури базується на оновленні основних засобів, капіталовкладеннях, комерціалізації наукових досліджень, розширенні можливостей інтелектуального партнерства, формуванні та реалізації інноваційних проектів, залученні інвестицій. Інноваційний розвиток підприємств транспортного комплексу має бути забезпечений шляхом формування відповідних екосистем, удосконалення державної політики та транспортних стратегій в Україні, зміц-

нення міжгалузевих зв'язків між окремими видами транспорту, їх інституціоналізації та розумної спеціалізації. Важливість структурного розвитку та модернізації національного транспортного комплексу визначається високим транзитним потенціалом нашої країни, необхідністю відбиття збройної агресії РФ та активізацією процесів євроінтеграції України після надання їй статусу кандидата до ЄС. В умовах воєнного стану роль транспортного комплексу України у забезпеченні потреб національної безпеки та оборони України зростає [15].

Інтелектуальний капітал є найпотужнішим двигуном економічного виробництва та критично важливим фактором розумного, сталого та інклюзивного економічного та соціального розвитку [10].

З широким використанням технологічних застосувань та настанням цифрової ери, інтелектуальний капітал має значний вплив на економічне зростання та соціальний розвиток, які все більше базуються на знаннях та інноваціях. Управління та впровадження практик інтелектуального капіталу стало вирішальним фактором конкурентоспроможності, репутації, багатства та сталого розвитку, зосереджуючись на громадянах, якості життя та внеску в більш стале суспільство [19]. Відповідно, науковці та практики зосереджуються на дослідженні взаємозв'язків між інтелектуальним капіталом, сталим розвитком та конкурентоспроможністю компаній, міст, регіонів та країн [9–11].

Серед ключових компонентів інтелектуального капіталу різні дослідження свідчать про провідну роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для сталого розвитку у забезпеченні різноманітних переваг для суспільства шляхом вирішення суспільних проблем та викликів сталого розвитку в таких сферах, як охорона здоров'я, енергетика та транспорт, сприяння досконалості наукової бази (дослідницька інфраструктура) та сприяння розвитку сталого розвитку виробничих секторів (робототехніка, фотоніка, мікро- та наноелектроніка) [5].

Структурні реформи національного транспортного комплексу включають розділення операційних та управлінських функцій на залізничному транспорті, реформу-

вання систем управління автомобільним та повітряним транспортом, а також реформування морських портів та аеропортів України. Модернізація та структурний розвиток транспортного комплексу України на інноваційній основі вимагає активізації державної політики щодо реалізації Транспортної стратегії України до 2030 року та розробки й реалізації інноваційних інвестиційних проєктів, спрямованих на інтеграцію України в європейські та світові транспортні системи. Ключовими принципами Транспортної стратегії України є: конкурентоспроможна та ефективна транспортна система, її інноваційний розвиток та глобальні інвестиційні проєкти, створення безпечного, екологічно чистого та енергоефективного транспорту, забезпечення безперервної мобільності та міжрегіональної інтеграції [12].

Стратегія визначає значний акцент на механізмах стимулювання поетапної модернізації та розвитку транспортної інфраструктури, а також оновлення транспортних активів для задоволення потреб галузі. Ці механізми диференційовані за під секторами транспортного комплексу: залізничний транспорт – оновлення тягового та іншого рухомого складу; внутрішній водний транспорт – оновлення флоту та будівництво річкових суден; морський транспорт – модернізація інфраструктури глибоководних морських портів; повітряний транспорт – модернізація та розвиток інфраструктури аеропортів та постачальника аеронавігаційних послуг в Україні; та допоміжні послуги на транспорті – створення модернізованої, високотехнологічної транспортної інфраструктури, включаючи розвиток мережі інноваційних логістичних систем для пасажирських перевезень та обробки вантажів, а також розвиток інтелектуальних транспортних систем. Для вдосконалення національної транспортної моделі запропоновано спрямувати капітальні інвестиції на її модернізацію до 2030 року через програми розвитку галузі в розмірі, що дорівнює не менше 90% вартості основних засобів [12].

На сучасному етапі трансформації та глобалізації суспільства успішний інноваційний процес становить необхідність для переходу економіки підприємств, галузі на більш прогресивний технологічний рівень.

До головних чинників інноваційного розвитку економіки належать:

- наявність підприємств, які впроваджують інновації і виробляють в достатній кількості інноваційну продукцію, послуги;
- наявність передової технологічної та дослідної бази, здатної забезпечити процес створення та реалізацію інновацій до їх впровадження в економіку підприємств, галузі;
- наявність висококваліфікованих кадрів, здатних генерувати інноваційні продукти і їх комерціалізувати для подальшого стимулювання інноваційних процесів.

Ці та інші чинники у поєднанні з інвестиційними, фінансовими, інфраструктурними, факторами формують інноваційний потенціал підприємств транспортного комплексу, галузі та спрямовують на його подальший технологічний розвиток [11].

Стратегія інноваційного розвитку забезпечується за допомогою блоків, які є основою для створення Концепції впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємств.

В основі структури концепції виділені наступні елементи:

- оцінка інтелектуального капіталу підприємства;
- вибір стратегії інноваційного розвитку підприємства;
- формування множин сценаріїв інноваційного розвитку;
- збір і аналіз показників, які впливають на формування стратегії інноваційного розвитку;
- формування оптимальних змін в структурі інтелектуального капіталу підприємства;
- досягнення оптимального прототипу інноваційного розвитку підприємства;
- управління інноваційним розвитком за допомогою розподілу економічної доданої вартості за напрямками діяльності;
- прийняття рішення щодо вибору стратегії інноваційного розвитку підприємства;
- блок маркетингових досліджень.

Стратегія інноваційного розвитку підприємства розглядається як комплексна програма дій, яка визначає пріоритети майбутнього розвитку підприємства, його

проблеми, головні цілі й розподіл ресурсів для їх досягнення, тобто це – довгостроковий плановий документ [8].

Цілі інноваційної стратегії визначають спрямованість діяльності підприємства в майбутньому [12]. Основною метою інноваційної стратегії є придбання нових технологій, для забезпечення конкурентоздатності послуг, продукції на ринку та збільшення за рахунок цього доданої вартості. При формулюванні цілей слід враховувати моменти:

- основний напрям діяльності;
- робочі принципи в зовнішньому середовищі (ставлення до споживачів, принципи надання послуг, торгівлі, налагодження ділових зв'язків);
- культуру підприємства, його традиції та робочий клімат.

У загальному вигляді метою інноваційної стратегії підприємства є поліпшення свого фінансового стану шляхом підвищення доданої вартості, за рахунок впровадження у виробничу діяльність нових технологій на основі власних наукових розробок чи купівлі ліцензій [14].

Стратегія інноваційного розвитку транспортного підприємства визначається важливими складовими:

- обсягом і характером його ресурсів (кадровим потенціалом, обсягом фінансових ресурсів, портфелем патентів і ліцензій, якістю ринкової інформації),
- наявним людським та організаційним капіталом підприємства;
- ринковою позицією і загальногосподарською стратегією (часткою ринку, ступенем доступу до джерел фінансів і сировини, рівень конкурентоспроможності і т.д.),
- рівнем та структурою споживчого капіталу.

На основі результатів аналізу зовнішнього ринкового становища підприємства і його внутрішніх можливостей, підприємство обирає відповідну інноваційну стратегію [14].

Транспортна стратегія України на період до 2030 року включає стимулювання транспортного будівництва, машинобудування та суміжних галузей економіки шляхом створення робочих місць та інвестуван-

ня. В результаті було поставлено завдання збільшити виробництво інноваційного рухомого складу на українських підприємствах у 2030 році до 80% від загального обсягу виробництва. Вважаємо, що модернізацію автомобільного транспорту слід пов'язувати з комплексним розвитком дорожньої та автомобільної мережі з урахуванням напрямків територіального розвитку регіонів, підвищенням класу автомобільних доріг від центру до периферії; збільшення щільності та пропускної здатності автомобільних мереж, покращенням комфортності та безпеки транспортних послуг; відновленням транспортної інфраструктури, зруйнованої під час бойових дій; координацією землекористування та транспортного планування, зміною функціонального призначення частини зруйнованої транспортної інфраструктури після деокупації територій [12].

Вітчизняні вчені досить ґрунтовано окреслили значення та функції інтелектуального капіталу в діяльності суб'єктів господарювання. До переваг формування та нарощування інтелектуального капіталу вчені переважно зараховують [2, 3, 5]:

- забезпечення приросту прибутку та вартості компанії за рахунок реалізації конкурентних переваг, які генеруються системою нематеріальних цінностей;

- можливість досягнення монопольного становища на ринках країн, де діє правовий захист;

- підвищення винахідницького рівня, абсолютної новизни, підтвержені відповідними патентами;

- розвиток франчайзингу, кооперації на основі ліцензійних договорів, спільних виробництв;

- включення інтелектуальної власності до активів підприємства;

- покращення ділової репутації, зростання популярності торгових знаків і торгових марок компанії.

Однак, у контексті реалізації цілей сталого розвитку актуалізується значення інтелектуального капіталу для забезпечення сталості бізнесу - комплексного підходу до управління підприємствами, який зорієнтовано на створення та максимізацію довгострокової економічної, соціальної та екологічної цінності [19].

Інтелектуальний капітал представлений трьома взаємопов'язаними компонентами:

- людський капітал (Human Capital) – (знання, навички, компетенції, креативність персоналу) формує основу для генерування інноваційних ідей та рішень і є рушійною силою розвитку технологічних інновацій та підвищення ефективності управління;

- структурний капітал (Structural Capital) – (організаційні процеси, інформаційні системи, патенти, технології, корпоративна культура) створює умови для накопичення, збереження та перетворення знань у практичні результати, що забезпечує безперервність інноваційних процесів та формує основу для ефективного планування інвестицій;

- реляційний капітал (Relational Capital) – (бренди, взаємовідносини з партнерами, інвесторами, клієнтами, науковими установами) сприяє залученню зовнішніх ресурсів, знань та фінансових потоків, необхідних для реалізації інноваційних проєктів [3, 5, 9].

Через взаємодію вказаних елементів інтелектуального капіталу формується інноваційний потенціал підприємства, який є основою для ефективного інноваційного менеджменту ризиків, саме цей потенціал визначає здатність підприємства визначати перспективні напрямки розвитку, оцінювати інвестиційні пропозиції, оптимізувати розподіл ресурсів і прискорювати комерціалізацію інновацій.

Управління інтелектуальним капіталом підприємства - це стратегічний процес виявлення, оцінки, розвитку та захисту нематеріальних активів (знань, персоналу, відносин), спрямований на підвищення конкурентоспроможності та вартості підприємства. Основні концепції включають управління знаннями, ціннісну платформу (Leif Edvinsson), структурно-функціональний підхід та стратегічне управління людським капіталом.

До ключових концепцій управління інтелектуальним капіталом можна віднести [9].

- Концепція управління знаннями (Knowledge Management) – Фокусується на створенні, розподілі та застосуванні знань

(явних і прихованих) всередині організації.

– Ціннісна платформа (Leif Edvinsson, Hubert Saint-Onge) – Розглядає інтелектуальний капітал як основу для створення вартості через поєднання людського, структурного та клієнтського капіталу.

– Концепція структурно-функціонального механізму – Організаційно-економічний механізм, який об'єднує стратегічний та оперативний рівні управління, перетворюючи знання на конкурентні переваги.

– Концепція інтелектуального потенціалу – Акцент на розвитку спроможності працівників та організації в цілому, а не лише на поточному використанні активів.

– Концепція управління людським капіталом – Інвестиції в професійну кваліфікацію, навички та здоров'я працівників для підвищення продуктивності праці.

Ефективна Концепція передбачає систему, що складається з:

– Стратегічного рівня: визначення цілей, розробка політики.

– Оперативного рівня: оцінка, захист інтелектуальної власності, мотивація персоналу.

Управління інтелектуальним капіталом сьогодні є не просто допоміжною функцією, а критичним елементом, що забезпечує унікальні конкурентні переваги підприємства [16].

Інтелектуальний капітал є системоутворювальним елементом інноваційного менеджменту, що поєднує людський потенціал, організаційні ресурси та зовнішні зв'язки в єдину цілісну структуру. Його ефективне впровадження описує інтенсивність інноваційних дій, результативність інвестиційних рішень та стійкість до зростання підприємства в сучасних умовах глобальної конкуренції та технологічних трансформацій [14].

Концептуальна схема інтелектуального капіталу в системі інноваційного розвитку представлена на рис. 1.

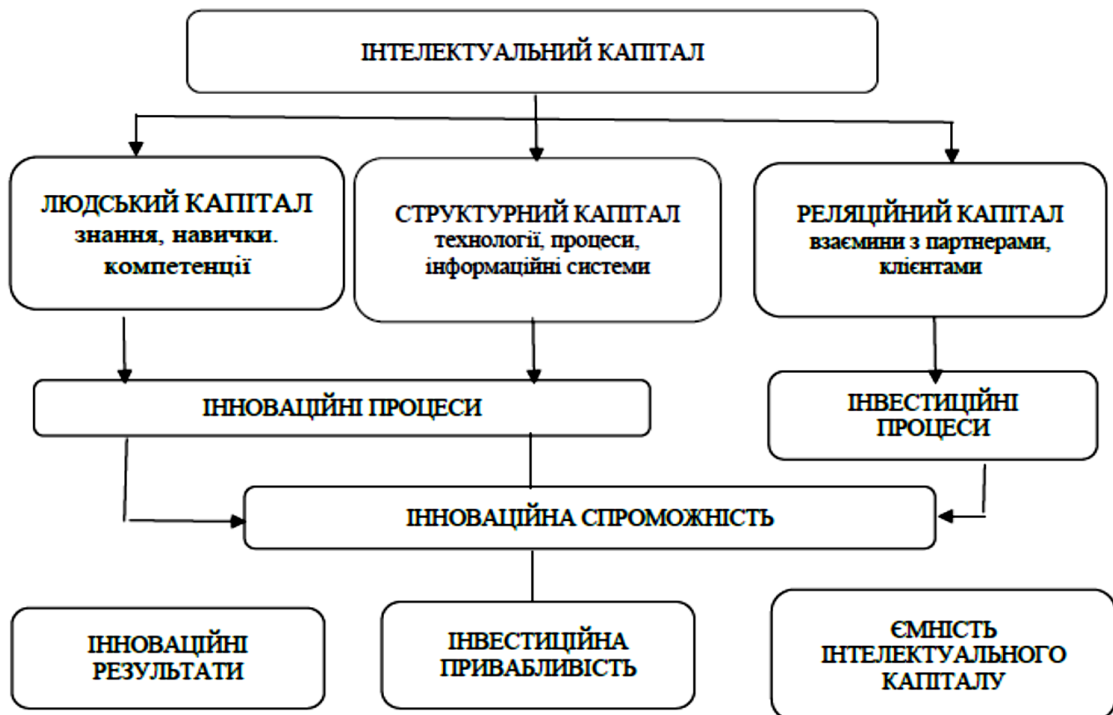

Рис. 1. Концептуальна схема інтелектуального капіталу в системі інноваційного розвитку

Джерело: [3, 5, 10, 14]

Інноваційний розвиток – це процес впровадження нових технологій, управлінських рішень та бізнес-моделей, спрямованих на підвищення ефективності діяльності.

У транспортній галузі це може включати: цифровізацію логістики; автоматиза-

цію перевезень; впровадження екологічних технологій; використання аналітики даних та ШІ[13].

Підприємства транспортного комплексу характеризуються: високою капіталомісткістю; значною залежністю від інфраструк-

тури; потребою у високій координації процесів; критичною роллю безпеки та надійності.

Це зумовлює особливу важливість ефективного використання інтелектуального капіталу.

Інтелектуальний капітал виступає ключовим драйвером інновацій через такі механізми:

- Людський капітал – генерує інноваційні ідеї; забезпечує адаптацію до нових технологій; формує інноваційну культуру.

- Структурний капітал – забезпечує накопичення та передачу знань; створює умови для впровадження інновацій; оптимізує бізнес-процеси.

- Реляційний капітал – сприяє залученню інвестицій; розширює доступ до нових технологій через партнерство; підвищує довіру до інновацій.

Концептуальною моделлю взаємозв'язку є: Інтелектуальний капітал → Інноваційний потенціал → Інноваційна діяльність → Інноваційний розвиток → Конкурентоспроможність, де: – інтелектуальний капітал формує базу знань;

- інноваційний потенціал визначає здатність до змін;

- інноваційна діяльність реалізує потенціал;

— результатом є розвиток і зростання ефективності підприємства.

До основних принципів реалізації концепції належать: системність управління знаннями; безперервне навчання персоналу; цифрова трансформація; інтеграція науки і бізнесу; орієнтація на сталий розвиток [9, 19].

Практичними напрямками впровадження Концепції можуть бути:

- розвиток корпоративних навчальних програм;

- створення баз знань і цифрових платформ;

- стимулювання інноваційної активності персоналу;

- розвиток партнерств із науковими установами;

- впровадження KPI для оцінки інтелектуального капіталу.

До очікуваних результатів можна віднести:

- підвищення ефективності транспортних послуг;

- зниження витрат;

- зростання інноваційної активності;

- посилення конкурентних позицій підприємств;

- адаптація до глобальних змін і викликів.

У контексті цифрової економіки інтелектуальний капітал виступає не лише внутрішнім ресурсом, а й стратегічним драйвером зростання вартості підприємства, який забезпечує підвищення ефективності управлінських рішень, гнучкість організаційних структур та інноваційну спроможність. Запропонована схема відображає інтеграційний характер взаємозв'язку між інтелектуальними активами та процесами інноваційного й інвестиційного менеджменту, що уможливорює перехід від ресурсно-сировинної до знаннєвої моделі розвитку підприємства [13].

Концепція має практичну цінність у тому, що вона дає змогу:

- визначити структуру інтелектуального капіталу підприємства та оцінити внесок кожного його елемента у формування інноваційної вартості;

- сформулювати механізм управління інтелектуальними активами, який інтегрує процеси генерування знань, розробки технологій та інвестування у людський і структурний потенціал;

- підвищити ефективність інноваційно-інвестиційних рішень шляхом узгодження стратегічних цілей із потенціалом знань і компетенцій персоналу;

- забезпечити зворотний зв'язок між результатами інноваційної діяльності та подальшими інвестиціями в розвиток інтелектуального капіталу [17].

Отже, запропонована схема слугує методологічною основою для побудови моделі управління інноваційним розвитком підприємства транспортного комплексу, орієнтованої на максимізацію нематеріальної вартості. Вона поглиблює наукові уявлення про роль інтелектуального капіталу як ключового ресурсу інноваційної економіки, формує підґрунтя для створення системи стратегічного менеджменту знань та сприяє розробці

інструментів оцінювання ефективності інтелектуальних інвестицій.

Як ось змінне технологічне середовище сприяє цифровій трансформації, оскільки нові технології та інновації стають доступними та розповсюдженими.

Цифрова трансформація включає в себе низку ключових аспектів:

– Автоматизація процесів. Використання цифрових систем та роботів для автоматизації рутинних завдань та оптимізації робочих процесів.

– Збір та аналіз даних. За допомогою цифрових інструментів можна збирати великі обсяги даних та аналізувати їх для прийняття управлінських рішень та виявлення тенденцій.

– Хмарні технології. Використання хмарних обчислень для зберігання та обробки даних, що уможливорює отримувати доступ до них з будь-якого місця.

– Інтернет речей (IoT). Підключення різних пристроїв та об'єктів до мережі для обміну даними та керування ними віддалено.

– Штучний інтелект (AI). Використання інтелектуальних алгоритмів та машинного навчання для автоматизації завдань і створення інтелектуальних систем.

– Цифровий маркетинг. Використання цифрових платформ для реклами, продажу та взаємодії з клієнтами.

– Електронна комерція. Онлайн-торгівля та замовлення товарів та послуг через Інтернет.

Цифрова трансформація дає змогу підприємствам транспорту стати більш конкурентоспроможними, зменшити витрати, покращити обслуговування клієнтів та відкриває нові можливості для інновацій. Однак вона також вимагає змін у культурі та управлінні підприємством, а також забезпечення безпеки та захисту даних [17].

Змінне технологічне середовище вимагає постійного навчання, адаптації та відкритості до новацій, оскільки технології продовжують формувати світ навколо нас.

Висновки. Сучасні умови функціонування суспільства потребують нових підходів до підвищення ефективності діяльності підприємств, а саме: ефективного рівня управління підприємствами, прогресивних

технологій та методів їх належного застосування, що вимагає підготовки інтелектуального капіталу як одного із пріоритетів інноваційного розвитку.

Підтверджено, що інтелектуальний капітал – це система стійких інтелектуальних переваг підприємства (технологічних, організаційних тощо), забезпечених знаннями та досвідом його співробітників. В теперішніх умовах невизначеності (криза, військові дії) інтелектуальний капітал набуває значення стратегічного фактора економічного розвитку.

Формування та впровадження інтелектуального капіталу на підприємствах потребує комплексних зусиль держави для подолання технологічної і організаційної відсталості більшості підприємств. Такі зусилля гальмують недостатньо розвинена науково-технічна база більшості галузей економіки, незначне фінансування науково-дослідних робіт та слабке інвестування технологій, відсутність зацікавленості фахівців у створенні науково-технічних інновацій, а також потреба у комплексній трансформації системи вищої освіти у країні та ін.

Література

1. Белянська Ю.В. Механізм управління інноваціями на транспортних підприємствах. *Економічний вісник*. 2022. №4. С. 137-145. <https://doi.org/10.33271/ebdut/80.137>
2. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект) [Електронний ресурс]. Реж. доступу: http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/9823/1/intelektualnii_kapital.pdf
3. Спіфанова І., Гладка Д. Сутність і складові інтелектуального капіталу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4. С. 108-112. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4-20
4. Заборський Л., Шапошніков Д., Білаковський Л. Цифрова економіка та її роль у формуванні інноваційного бізнес-середовища. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 217-224. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-3>
5. Ілляшенко С.М., Голишева Є.О., Колодка А.В. Управління інтелектуальним капіталом підприємства: монографія. Суми: ТОВ «Триторія», 2017. 360 с.
6. Козак Л.С., Федорук О.В. Особливості формування ефективної моделі інноваційного розвитку транспортно-дорожнього комплексу України. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 53-60. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.3.53

7. Лучникова Т.П., Тарновська І.В., Воробйов С.В. Адаптація транспортних підприємств України до умов воєнного стану. *БізнесІнформ*. 2023. №1. С. 116-122
<https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-116-122>

8. Лук'янова О.М. транспортний комплекс України: виклики воєнного часу та перспективи розвитку. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 85. С. 42-50. DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.85.306415>

9. Магас Н., Чабанюк О., Бернацька І. Розвиток теорій та концепцій управління інтелектуальним капіталом підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-15>

10. Манн Р., Мартінович В. Інтелектуальний капітал як чинник зростання інноваційного потенціалу регіону. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2024. Т. 35 (74). № 1. С. 55-60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/74-1-9>

11. Партин Г., Загородній А. Інтелектуальний капітал суб'єкта господарювання: сутність, складники, методи оцінювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. Вип. 45. С. 30-41. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-45-4>

12. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 430-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD#w1_2

13. Рамський А., Лойко Є. Розвиток інтелектуального капіталу в умовах цифрової трансформації суб'єктів господарювання. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2025. № 1(15). DOI: <http://doi.org/10.32750/2025-0130>

14. Сіденко С. Інтелектуальний капітал в стратегії інноваційного розвитку України. *Вісник: Міжнародні відносини*. 2024. № 57 (1). С. 95-100. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2023/2-57/95-100>

15. Смерічевський С.Ф., Райчева Л.І, Михальченко О.А. Проблеми і перспективи модернізації транспортного комплексу національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-76>

16. Собко О.М. Інтелектуальний капітал підприємства: концептуалізація-функціонування-розвиток: монографія. Тернопіль: Крок, 2014. 360 с.

17. Спіцина А.Є. Інноваційні технології управління персоналом транспортної галузі в епоху цифрової економіки. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. №12. <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2023/12/9635>

18. Чобаль Л.Ю. Транспортний комплекс України: структурні зміни та тенденції розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.7. С. 139-150. <https://cyberleninka.ru/article/n/transportniy->

[kompleks-ukrayini-strukturni-zmini-ta-tendentsiyi-rozvitku](https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-116-122)

19. Управління сталим розвитком промислового підприємства : теорія і практика : колективна монографія / За ред. д. філософ. н., проф. В.Г. Воронкової, д. е. н., проф. Н.Г. Метеленко. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 588 с.

References

1. Belianska, Yu.V. (2022). Mekhanizm upravlinnia innovatsiinyu na transportnykh pidpriemstvakh. *Ekonomichnyi visnyk*, (4), 137-145. <https://doi.org/10.33271/ebdut/80.137>

2. Butnik-Siverskyi, O.B. Intelektualnyi kapital (teoretychnyi aspekt) Retrieved from http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/9823/1/intelektualnii_kapital.pdf

3. Yepifanova, I., & Hladka, D. (2020). Sutnist i skladovi intelektualnoho kapitalu pidpriemstva. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, (4), 108-112. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4-20

4. Zaborskyi, L., Shaposhnikov, D., & Bilakovskiy, L. (2024). Tsyfrova ekonomika ta yii rol u formuvanni innovatsiynoho biznes-seredovyscha. *Ekonomichnyi prostir*, (191), 217-224. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-3>

5. Iliashenko, S.M., Holysheva, Ye.O., & Kolodka, A.V. (2017). Upravlinnia intelektualnym kapitalom pidpriemstva: monohrafiia. Sumy: TOV «Trytoriia».

6. Kozak, L.S., & Fedoruk, O.V. 2020. Osoblyvosti formuvannia efektyvnoi modeli innovatsiynoho rozvytku transportno-dorozhnoho kompleksu Ukrainy. *Ekonomika ta derzhava*, (3), 53-60. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.3.53

7. Luchnykova, T.P., Tarnovska, I.V., & Vorobiov, Ye.V. (2023). Adaptatsiia transportnykh pidpriemstv Ukrainy do umov voiennoho stanu. *Biznes-Inform*, (1), 116-122.. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-116-122>

8. Lukianova, O.M. (2024). Transportnyi kompleks Ukrainy: vyklyky voiennoho chasu ta perspektyvy rozvytku. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, (85), 42-50. DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.85.306415>

9. Mahas, N., Chabaniuk, O., & Bernatska, I. (2023). Rozvytok teorii ta kontseptsii upravlinnia intelektualnym kapitalom pidpriemstva. *Ekonomika ta suspilstvo*, (53). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-15>

10. Mann, R., & Martinovych, V. (2024). Intelektualnyi kapital yak chynnyk zrostannia innovatsiynoho potentsialu rehionu. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia*, Т. 35(74), (1), 55-60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/74-1-9>

11. Partyn, H., & Zahorodnii, A. (2022). Intelektualnyi kapital subiekta hospodariuvannia: sutnist, skladnyky, metody otsiniuvannia. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, Vyp. 45, 30-41. DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2022-45-4

12. Pro skhvalennia Natsionalnoi transportnoi stratehii Ukrainy na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.05.2018 № 430-r. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%BD#w1_2
13. Ramskyi, A., & Loiko, Ye. (2025). Rozvytok intelektualnoho kapitalu v umovakh tsyfrovoy transformatsii subiektiv hospodariuvannia. European scientific journal of Economic and Financial innovation, 1(15). DOI:<http://doi.org/10.32750/2025-0130>
14. Sidenko, S. (2024). Intelektualnyi kapital v stratehii innovatsiinoho rozvytku Ukrainy. Visnyk: Mizhnarodni vidnosyny, 57 (1), 95-100. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2023/2-57/95-100>
15. Smerichevskyi, S.F., Raicheva, L.I., & Mykhalchenko, O.A. (2022). problemy i perspektyvy modernizatsii transportnoho kompleksu natsionalnoi ekonomiky. Ekonomika ta suspilstvo., Vypusk 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-76>
16. Sobko, O.M. (2014). Intelektualnyi kapital pidpriemstva: kontseptualizatsiia-funktsionuvannia-rozvytok: monohrafiia. Ternopil: Krok.
17. Spitsyna, A.Ye. (2023). Innovatsiini tekhnolohii upravlinnia personalom transportnoi haluzi v epokhu tsyfrovoy ekonomiky./ Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka», Ser.: «Ekonomichni nauky», (12). Retrieved from <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2023/12/9635>
18. Chobal, L.Yu. (2015). Transportnyi kompleks Ukrainy: strukturni zminy ta tendentsii rozvytku. Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy, Vyp. 25.7, 139-150. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/transportniy-kompleks-ukrayini-strukturni-zmini-ta-tendentsiyi-rozvitku>
19. Voronkova, V.H., & Metelenko N.H. (Eds.) (2021). Upravlinnia stalym rozvytkom promysloвого pidpriemstva: teoriia i praktyka. Zaporizhzhia: Vydavnychy dim «Helvetyka».

CONCEPTS OF THE INFLUENCE OF INTELLECTUAL CAPITAL ON THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF TRANSPORT COMPLEX ENTERPRISES

I. H. Holova, Post-graduate Student, National Transport University

Methods. The research used the method of scientific abstraction – to clarify the essence of the category «intellectual capital»; the method of generalization – to identify the stages of research into the problems of intellectual capital; the method of analysis and synthesis – to determine the mechanisms of influence of intellectual capital on the innovative development of transport complex enterprises.

Results. It has been researched and determined that in the modern concept of economic development, it is intellectual capital that becomes a decisive factor in the growth of national wealth, affects innovative development, increases the competitiveness of the enterprise, the country and raises the standard of living of the population. It has been proven that the leading vector in the study of intellectual capital of transport complex enterprises should be solving the problems of its transformation, as well as developing tools for transferring its elements into tangible and innovative assets of enterprises.

Novelty. The priorities of intellectual capital management of transport complex enterprises are determined, concepts of influence on the innovative development of enterprises in conditions of uncertainty are studied. There is given the author's definition of intellectual capital as a set of enterprise's intangible assets which in the process of reproduction create intellectual added value and contribute to the growth of its income and increase in competitiveness.

Practical value. The results of the study can be used in the practical activities of transport complex enterprises in terms of intellectual capital management and increasing their competitiveness.

Keywords: intellectual capital, concept, innovative development, transport complex, enterprises.

*Стаття надійшла до редакції 20.02.26 р.
Прийнята до публікації 10.03.26 р.
Дата публікації 24.03.26 р*